

International Journal of
Progressive Studies in Education
www.ijopse.com

E-ISSN
2980-0935

Göçün Psikolojik Etkilerinin Eğitime Yansımaları¹

²Muhammed Ali, AĞCA, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, muhammedali.agca@kilis.edu.tr, Türkiye, 0000-0001-8598-8887

Selahattin, AVŞAROĞLU, Necmettin Erbakan Üniversitesi, seloavsar@gmail.com, Türkiye, 0000-0002-0953-2922

Nurten, SARGIN, Necmettin Erbakan Üniversitesi, nsargin@erbakan.edu.tr, Türkiye, 0000-0003-1899-8908

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
Geliş : 12.05.2025 Kabul: 30.06.2025 Makale türü: Derleme	Bireylerin bireysel veya topluluk halinde; ekonomik sebepler, savaş, siyasi değişimler, ailevi nedenler, doğal afetler gibi etkenlerle farklı bir ülkeye ya da aynı ülke içerisindeki bir başka yere taşınması durumuna göç ismi verilmektedir. Göçün her zaman önemli bir olgu olarak insanlığın gündeminde olduğu ve günümüzde daha da önem kazandığı bilinmektedir. Göçün hem göçmenlerin üzerinde hem de göç edilen bölgedeki diğer bireylerin üzerinde sosyolojik, ekonomik, demografik, kültürel, politik, hukuksal, eğitimsel ve sağlığa ilişkin birçok konuda önemli etkileri olmaktadır. Bu çalışma, göç olgusunun bireylerin psikolojik etkilerini ve bu etkilerin eğitim süreçlerine yansımalarını literatür ışığında incelemeyi amaçlamaktadır. Göçmen bireyler, özellikle savaş, yoksulluk, kültürel yabancılaşma ve ayrımcılık gibi nedenlerle kaygı, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, kimlik çatışması ve aidiyet eksikliği gibi psikolojik sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu psikolojik zorluklar, özellikle çocuk ve ergen göçmenlerin eğitime katılımını, akademik başarısını, sosyal uyumunu ve okula aidiyet duygusunu olumsuz etkilemektedir. Bu araştırmada, göçmen öğrencilerin karşılaştığı psikolojik güçlüklerin ders içi ilişkilere ve akademik başarıya etkileri, dil sorunları, kimlik karmaşası ve uygulanan eğitim politikaları ele alınmıştır. Ayrıca Türkiye özelinde uygulanan eğitim politikalarının güçlü ve zayıf yönleri değerlendirilmiştir. Göçün psikolojik boyutunun eğitimle bütüncül biçimde ele alınması gerekmektedir. Bu çerçevede psikososyal destek mekanizmalarının güçlendirilmesi ve uzun vadeli kapsayıcı eğitim politikalarının geliştirilmesi gerekmektedir.
Anahtar kelimeler: Göç, göçün psikolojik etkileri, göçün eğitime etkileri	
Atıf	Ağca, M. A., Avşaroğlu, S., & Sargin, N. (2025). Göçün psikolojik etkilerinin eğitime yansımaları. <i>International Journal of Progressive Studies in Education</i> , 3(1), 75-89. https://doi.org/10.5281/zenodo.15778440

The Educational Reflections of the Psychological Effects of Migration

Muhammed Ali, AĞCA, Kilis 7 Aralık University, muhammedali.agca@kilis.edu.tr, Türkiye, 0000-0001-8598-8887

Selahattin, AVŞAROĞLU, Necmettin Erbakan University, seloavsar@gmail.com, Türkiye, 0000-0002-0953-2922

Nurten, SARGIN, Necmettin Erbakan University, nsargin@erbakan.edu.tr, Türkiye, 0000-0003-1899-8908

ARTICLE INFO	ABSTRACT
Received: 12.05.2025 Accepted: 01.07.2025 Article type: Review	Migration refers to the movement of individuals or groups from one place to another within a country or across borders due to various factors such as economic reasons, war, political changes, family issues, or natural disasters. Migration has always been a significant phenomenon in human history and has gained increasing importance in today's world. It has substantial effects on both migrants and the populations of the host regions in sociological, economic, demographic, cultural, political, legal, educational, and health-related domains. This study aims to examine the psychological effects of migration on individuals and how these effects are reflected in educational processes through a review of the literature. Migrants often face psychological difficulties such as anxiety, depression, post-traumatic stress disorder, identity conflict, and a lack of belonging, especially due to war, poverty, cultural alienation, and discrimination. These psychological challenges negatively affect key educational indicators for migrant children and adolescents, including school participation, academic achievement, social interaction, and sense of school belonging. The study explores how migrant students' psychological issues are reflected in classroom interactions and academic adaptation, focusing on language barriers, identity conflicts, and educational policies. It also evaluates the strengths and weaknesses of education policies implemented in Turkey. Addressing the psychological dimension of migration in an integrated manner with education is essential. In this context, psychosocial support mechanisms should be strengthened, and long-term inclusive education policies should be developed.
Keywords: Migration, psychological effects of migration, effects of migration on education	

¹Bu çalışmanın özeti, 20-23 Temmuz 2022 tarihinde düzenlenen VIII. Uluslararası TURKCESS Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi'nde sözlü bildirisi olarak sunulmuştur.

²Sorumlu Yazar (Corresponding Author)

GİRİŞ

Göç birey veya insan topluluklarının; ekonomik sebepler, savaş, siyasi değişimler, ailevi nedenler, doğal afetler gibi etkenlerle farklı bir ülkeye ya da aynı ülke içerisindeki bir başka yere taşınmasıdır. Göç, zorunlu veya gönüllü olarak yaşanabilmektedir. Göç kavramı; düzensiz göçmenler, mülteciler, geçici sığınmacılar, coğrafi göçmenler, ekonomik göçmenler, beyin göçü gibi çok sayıda kavramı içerisinde barındırmaktadır. Örneğin geçici sığınmacı, kendi ülkesinde meydana gelen savaş, iç çatışma, yaygın şiddet ya da insan hakları ihlalleri gibi sebeplerle zorunlu olarak ülkesinden ayrılan ve başka bir ülkede uluslararası koruma arayan bireyleri tanımlamak için kullanılan bir kavramdır.

Bu açıdan bakıldığında, göçün kapsamlı ve kritik bir kavram olduğu anlaşılmaktadır. Göç olgusunun ekonomiden eğitime, sosyal yaşamdan psikolojiye kadar uzanan çok yönlü etkilerinin birbiriyle yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Örneğin, ekonomik yetersizlikler nedeniyle erken yaşta çalışmak zorunda kalan bir göçmen ergenin, okulu bırakması ve yaşlılarından koparak psikolojik sorunlar yaşaması olasıdır. Bu nedenle, göç olgusunun tüm yönleriyle bütüncül bir şekilde değerlendirilmesi, konunun daha iyi anlaşılması açısından kritik önem taşımaktadır.

Göçmen bireyler, yeni bir çevreye uyum sağlama sürecinde yoğun stres, kaygı, kimlik karmaşası, aidiyet eksikliği ve travma gibi çeşitli psikolojik zorluklarla karşı karşıya kalabilmektedir. Özellikle çocuk ve ergen göçmen öğrencilerde bu durum, eğitim süreçlerini doğrudan etkileyebilen önemli bir risk faktörü oluşturmaktadır. Öğrenme süreçlerini sekteye uğratan psikolojik güçlükler; okul devamsızlıkları, akademik performans düşüklüğü, sosyal dışlanma ve davranışsal uyum sorunları gibi çok boyutlu eğitsel sonuçlara yol açabilmektedir. Bu nedenle, göçün psikolojik boyutlarını kavramak, eğitim üzerindeki yansımalarını değerlendirmek ve kapsamlı destek sistemleri tasarlamak, hem eğitim politikaları hem de psikososyal destek hizmetleri için stratejik bir öneme sahiptir.

Bu derleme çalışmasında, göçün psikolojik etkilerinin eğitim süreçlerine yansımaları bilimsel kaynaklar ışığında incelenmekte olup, kaynakların seçiminde Türkiye'nin son yıllarda karşı karşıya kaldığı güncel ve etkili göç hareketleri dikkate alınmıştır. Özellikle Suriye'deki iç savaş nedeniyle yaşanan kitlesel göç hareketinin, Türkiye'nin eğitim sisteminde oluşturduğu zorluklar ve beraberinde getirdiği köklü politika değişiklikleri bu çalışmanın temel odak noktalarından biridir. Bu bağlamda Suriyeli göçmen çocuk ve gençlerin yaşadıkları psikolojik güçlüklerin ders başarısı, okula uyum, sınıf içi ilişkiler ve genel eğitim hayatına etkilerini detaylandıran güncel araştırmalar öncelikli olarak tercih edilmiştir. Ayrıca Türkiye'de uygulanan geçici eğitim merkezleri ve PIKTES gibi projelerin etkinliklerini bütüncül ve kapsayıcı bir şekilde ele alan çalışmaların tercih edilmesi, göçün psikolojik boyutlarının eğitim politikaları üzerindeki somut yansımalarını ortaya koyarak çalışmanın özgünlüğünü ve uygulama alanına katkısını artırmayı amaçlamaktadır. Böylece teorik yaklaşımlar, mevcut eğitim politikaları ve saha araştırmaları bütüncül olarak değerlendirilerek, göçün psikolojik etkilerinin eğitime yansımalarını kapsayan kapsamlı bir çerçeve sunulmaktadır.

Göç Türleri

Göç, bireylerin kendi iradesiyle, talep ve istekleri doğrultusunda, serbestçe gerçekleşmesi halinde gönüllü göç olarak adlandırılırken; bazı doğal zorunluluklar veya insan kaynaklı zorluklar nedeniyle gerçekleşen göç, zorunlu göç olarak isimlendirilmektedir. Ayrıca göçler şekil bakımından mevcut yaşanılan yerden; başka bir köye/mahalleye, başka bir kasabaya, başka bir ilçeye, başka bir kente veya başka bir ülkeye gerçekleşebilmektedir. Ayrıca göçleri, iç göçler ve dış göçler olarak iki başlıkta incelemek mümkündür (Erol ve Ersever, 2014).

İç göçler, bireylerin yaşadıkları ülke içerisinde yapmış oldukları geçici veya kalıcı nüfus hareketleridir. İç göçler genellikle ekonomik olarak kalkınma düzeyi geride kalmış bölgelerden, daha gelişmiş bölgelere doğru gerçekleşmektedir. İç göçler; zorunlu veya gönüllü göçler, sürekli göçler, emek göçleri ve mevsimlik göçler olarak sınıflandırılabilir. Zorunlu göçler terör, doğal afetler gibi bazı nedenlerle devletin zorunlu tutması ya da bireylerin mecbur kalması durumunda yaşanmaktadır. Sayıl ve diğerlerine (2000) göre bireylerin kendi iradeleri dışında gerçekleşen göçlerin kriz yaratma olasılığı daha fazladır. Emek göçleri, iş gayesiyle yapılan çeşitli göçleri içerirken; sürekli göç kavramı, kalıcı olarak yaşanan göçleri tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır. Mevsimlik göç ise tarım, turizm veya hayvancılık gibi nedenlerle yılın belirli dönemlerinde yaşanan nüfus hareketleridir (Koçak ve Terzi, 2012).

Dış göçler, bireylerin yaşadıkları ülkeden bir başka ülkeye taşınmak suretiyle yapmış oldukları ve beyin, mübadele, işçi göçlerini kapsayan, geçici veya kalıcı nüfus hareketleridir. Beyin göçü iyi eğitilmiş, yetenekli, kalifiye veya yetişmiş bireylerin; çoğu zaman gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelere, gelişmiş ülkelere göç etmesidir. Beyin göçüne; iş imkanlarının kısıtlı olması, daha iyi yaşam standartlarında yaşama isteği, araştırma ve eğitim olanakları gibi etmenlerin neden olduğu düşünülmektedir. Beyin göçü veren ülkelerin, gelişme hızları yavaşlamakta ve insan kaynakları erimektedir. Buna karşın beyin göçü alan ülkelerin bilimsel ve ekonomik gelişimleri güç kazanmaktadır. Dolayısıyla beyin göçü, göç alan ülkeler için fırsat anlamına gelirken, göç veren ülkeler için çeşitli krizlere neden olabilmektedir. İşçi göçleri; işgücü fazlası veren yani işsizliğin yaşandığı gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelere, işgücüne ihtiyaç duyan gelişmiş ülkelere, nispeten vasıfsız bireylerin göç etmesidir. Mübadele ise savaş sonrası sınırların değişmesi nedeniyle, iki ülkenin karşılıklı olarak anlaşarak, ülkelerindeki vatandaşlarını ‘‘değiş-tokuş’’ etmesi durumudur (Sayın vd., 2016).

Türkiye ve Göç

Göç olgusu, tüm dünya ülkelerini doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen evrensel bir gerçekliktir. İnsanlık tarihinin her döneminde göç hareketlerine rastlanmakla birlikte, özellikle 20. yüzyıldan itibaren dünya savaşları, uzun süreli iç çatışmalar, nüfus artışı, küreselleşme ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmeler gibi faktörler nedeniyle göçün boyutları ve etkileri daha da belirgin hale gelmiştir. Günümüzde uluslararası göçün çeşitli nedenlerle artarak devam edeceği öngörülmektedir. Birleşmiş Milletlerin (2019) tarihli raporunda, 232 ülkede yaklaşık 272 milyon insanın uluslararası göçmen olduğu

ve dünya nüfusunun %3,2'sinin çeşitli göçmen statülerinde olduğu ifade edilmektedir (United Nations, 2019).

Söz konusu dinamikler, göç yönetiminin günümüzde ulaştığı kritik eşiği ortaya koymaktadır. Nitekim göç, etkin biçimde yönetildiğinde ekonomik büyüme, kültürel zenginleşme ve demografik canlılık gibi önemli fırsatlar sunarken; yönetilemediği takdirde toplumsal düzenin bozulması, güvenlik açıkları ve sosyo-ekonomik sorunlar gibi ciddi riskleri beraberinde getirebilmektedir. Bu bağlamda, sürdürülebilir bir göç yönetimi için; ekonomik istikrarın sağlanması, kamu düzeninin korunması ve temel insan haklarının güvence altına alınması temel prensipler olarak benimsenmelidir.

Özdemir ve Budak (2017), Türkiye'nin dünyada en çok mülteciye ev sahipliği yapan ülke olduğunu ifade etmektedir. Türkiye başta Suriye olmak üzere, Afganistan, Irak, İran, eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ülkeleri ve çeşitli Afrika ülkeleri gibi çok sayıda ülkeden göç almaktadır (Karataş ve Ayyıldız, 2021). Bu ülkeler arasında kaçak olarak Türkiye'ye geçişin en fazla olduğu ülke Afganistan'dır. Afganistan'da yaşanan işgaller ve iç savaşlar neticesinde, son olarak da Taliban'ın yönetimi ele geçirmesiyle, çok sayıda Afgan'ın Türkiye'ye göç etmekte olduğu bilinmektedir. Göç eden Afganların %74'ünün gençlerden oluştuğu bilinmektedir (Dashti, 2021).

Son zamanlarda her ne kadar Afganistan, Rusya ve Ukrayna gibi ülkelere gelen göçmenler de gündemde olsa da Türkiye'de nüfus bakımından en kalabalık yabancı göçmen grubu Suriyelilerdir. Türkiye Cumhuriyeti'nin Birleşmiş Milletler Temsilcisi olan Feridun Sinirlioğlu, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda yapmış olduğu konuşmada 4 milyonu ülkemizde, 5 milyonu sınırda toplam 9 milyon Suriyeliye Türkiye'nin koruma sağladığını ifade etmiştir (Anadolu Ajansı, 2021). Bu kapsamda, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 2019 yılında The Wall Street Journal'da yazmış olduğu makalede, Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılar için 40 milyar dolar harcadığını belirtmiştir (TRT Haber, 2019). Yüksek sayılarda yabancı göçmene ev sahipliği yapmak bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Örneğin Suriyeli geçici sığınmacılar ile Türkiye arasında; çocuk yetiştirme, iletişim, tedavi ve bakım uygulamaları, aile ilişkileri, çocuk yetiştirme gibi alanlarda önemli kültürel farklar olduğu ve bu farkların sağlık hizmetlerinin verilmesinde çeşitli sorunlara neden olabildiği belirtilmektedir (Zengin vd., 2021). Öte yandan Suriyeli geçici sığınmacıların da eğitim, sağlık, sosyal destek ve barınma sorunları yaşadıkları ifade edilmektedir (Sayın vd., 2016). Özellikle eğitim ortamlarında Suriyeli öğrencilerin; sosyal dışlanma, ayrımcılık, dil yetersizliği, akademik başarısızlık, devamsızlık, motivasyon eksikliği, aidiyet sorunu ve sınıf mevcutlarının yoğunluğu gibi çok boyutlu zorluklarla karşılaştıkları literatürde vurgulanmaktadır (Ballı ve Yapucuoğlu, 2021).

Göçün Psikolojik Etkileri

Göçün hem göçmenlerin üzerinde hem de göç edilen bölgedeki diğer bireylerin üzerinde sosyolojik, ekonomik, demografik, kültürel, politik, hukuksal, eğitimsel ve sağlığa ilişkin birçok konuda önemli etkileri olmaktadır. Bu etkiler arasında en önemlilerden birisi de göçün psikolojik etkileridir. Göç temel olarak; kişinin alıştığı hayatı terk etmesi, kültürel olarak yabancılaşması, sahip olunan geleneklerle uyumsuzluğun meydana gelmesi ve en önemlisi bir gruba ait olma ihtiyacının zedelenmesi sebebiyle

ruhsal sorunlara yol açabilmektedir (Unesco, 1982). Göç sosyal ilişkilerin azalmasına, strese, depresyona, anksiyeteye, ailelerin parçalanmasına, dil ve kültüre ilişkin zorluklara, eğitime ve sağlığa dair sorunlara neden olabilmektedir (Tuzcu ve Bademli, 2014).

Göçün bireylerin psikolojik sağlığı üzerindeki etkilerini açıklamak amacıyla çeşitli teorik çerçeveler geliştirilmiştir. Bu bağlamda öne çıkan kuramlar arasında sosyal izolasyon teorisi, göç ve ruh sağlığı modeli, kültürel şok kuramı ve kültürel değişim teorisi sayılabilir. Sosyal izolasyon kuramı; bireylerin sadece bulunduğu ortamdaki değil, sahip olduğu haklardan, kurallardan ve etkileşim örüntülerinden de ayrılmasına odaklanmaktadır. Bu durumun da yalnızlaşmaya ve göç edilen toplumla uyum sorunlarına neden olduğu öne sürülmektedir. Bir diğer kuram olan kültürel şok kuramı; göç eden bireylerin yaşadıkları sorunların şiddetini etkileyen temel etmenlerin, göç edilen yer ile daha önce yaşanılan yerin arasındaki kültürel fark ve bireyin yeni kültüre uyum düzeyi olduğunu savunmaktadır. Kültürel değişim kuramı ise; bireylerin yeni bir kültür içerisinde yaşamalarıyla stres altında olduklarını ve bu stres halinin veya zorlanmanın, bireylerin kendi kültürünü üstün tutmasına ya da bu kültürle özdeşleşmelerine yol açtığını belirtmektedir (Kuo, 1976; Şahin, 2001).

Bhugra (2004) tarafından oluşturulan göç ve ruh sağlığı modeline göre göçmenlik sürecini 3 aşamada incelemek mümkündür. Her bir aşamada bireylerin yaşadıkları çeşitli yaşantılar ve zorluklar, bu bireylerin ruh sağlığını tehdit etmektedir. Aşağıda bu aşamalara ve bu aşamalarda karşılaşılabilecek muhtemel olan tehditlere yer verilmiştir (Bhugra, 2004):

1. Göç Öncesi Dönem: Göçün zorunlu olarak gerçekleşmesi, göçün ekonomik zorluklar gibi nedenlerle gerçekleşmesi, göç eden bireyin nevroz gibi çeşitli kişilik özellikleri...
2. Göç Eylemi: Travmatik yaşantılar, sosyal destek yoksunluğu, yitirme hissi, yas...
3. Göç Sonrası Dönem: Ayrımcılığa maruz kalma, maddi güçlükler yaşama, özlem, kültür şoku...

Tüm bunlara ek olarak göçmenler; yabancılaşma duygusu, yalnızlık duygusu, geçmişte bıraktığı şeylere dair boşluk hissi, özlem duygusu, eski ülkesindeki ve yeni ülkesindeki kişiliğinin çatışması, anavatanındaki değer yargılarının aşağılanması veya bu değer yargılarının anlamsızlaşması, suçluluk duygusu, aşağılık duygusu, kırgınlık, anadilinin aşağılanması, kuşkuculuk ve ön yargılara maruz kalma gibi durumlar yaşayabilmektedir (Göhler 1990, akt. Şahin, 2001). Bunun yanı sıra, göçmenlerin ruh sağlığı açısından risk altında olduğu ancak sosyal desteğin önemli bir koruyucu etki olduğu vurgulanmaktadır (Mirsky, 2009). Ayrıca olumlu politik süreçlerin, mali açıdan yeni fırsatlar elde etmenin ve geçmişte bir travmaya maruz kalmama gibi faktörlerin de göçmenler için koruyucu olabileceği bildirilmektedir (Li vd., 2016).

Göçmenlerin Ruh Sağlığını Tehdit Eden Çeşitli Risk Faktörleri

Birçok etmen, göçün bireylerin ruh sağlığını etkileme düzeyinde rol oynamaktadır. Göç eden bireylerin yaşları, cinsiyetleri, göç etmeden önceki yaşantıları; bireylerin göç yaşantısına vermiş oldukları tepkileri değiştirebilmektedir. Kadınların, yaşlıların veya hastalığa sahip göçmenlerin; ruhsal bozukluklar geliştirme açısından daha fazla risk altında oldukları belirtilmektedir (Solgun ve Durat, 2017). Ayrıca

Alpak ve diğerlerine (2015) göre, geçmişte ruhsal bozukluğa sahip olan göçmenlerin, Travma Sonrası Stres Bozukluğu yaşama olasılıkları çok daha yüksektir.

Öte yandan farklı yaş gruplarında bulunan göçmenler için, farklı risk faktörlerinin söz konusu olabildiği bilinmektedir. Örneğin ergen ve genç göçmenler; göçten sonra alkol ve madde bağımlılığı geliştirebilmekte veya toplumda yer bulabilmek gibi çeşitli nedenlerle suça yönelebilmektedir (Cuesta ve Juan, 2009). Çocuklar içinse eğitim ortamından uzak kalma, erken yaşta evlenme, ekonomik koşullar nedeniyle iş hayatına atılma, akranlarından uzak kalma; gerginliğe ve çeşitli ruh sağlığı sorunlarına neden olabilmektedir (Solgun ve Durat, 2017). Çocukların ruh sağlıklarının korunması adına; çocukların içinde bulundukları kritik yaşam dönemi göz önünde bulundurulmalı, erken yaşta evliliklerin önüne geçilmeye gayret gösterilmeli, mümkün olduğunca eğitime katılmaları sağlanmalı ve aileleriyle birlikte rehabilitasyon programlarına dahil edilmeleri sağlanmalıdır (Özdemir ve Budak, 2017).

Cinsiyet açısından konu ele alındığında, kadınların erkeklere göre eğitim, ekonomi ve sağlık gibi alanlarda göçten daha fazla olumsuz etkilenebildiği ifade edilmektedir. Buna ek olarak kadın göçmenlerin cinsel saldırılara uğrayabildiği, fuhuşa zorlanabildiği, cinsel hastalıklar kapabildiği ve şiddete maruz kalabildiği ifade edilmektedir (Miller vd., 2007; Adanu ve Johnson, 2009). Göçmen kadınların, ruhsal ve fiziksel sağlıklarının korunabilmesi için kültüre uyumu kolaylaştıracak çalışmalar yapılmalı, dil eğitimleri düzenlenmeli, sağlık hizmetlerinden yararlanmaları sağlanmalı, ruh sağlığı uzmanlarından psikolojik destek almaları kolaylaştırılmalıdır (Tuzcu ve Ilgaz, 2015).

Göçmenlerin Yaşadıkları Ruhsal Güçlükler ve Eğitime Yansımaları

Göçmenlerin yaşadıkları çeşitli psikolojik güçlüklerin, göçmen öğrencilerin eğitsel alanda farklı sorunlarla karşılaşabilmesine neden olmaktadır. Göçmenler, göç sürecinde yoksulluk, belirsizlik, savaş, yakınların kaybı ve çeşitli travmatik deneyimlere maruz kalmaktadır. Bu durum, göçmen öğrencilerde yoğun stres, anksiyete, depresyon ve dikkat dağınıklığı gibi psikolojik sorunların yaygın olarak görülmesine neden olabilmektedir (Bronstein ve Montgomery, 2011; Fazel vd., 2012; Li vd., 2016). Göçmen öğrencilerin ruh sağlığına ilişkin yaşadığı bu sorunlar, öğrenmeye katılımı, okul devamlılığını ve başarıyı olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Eren, 2019).

Suárez-Orozco ve diğerlerinin (2009) yaptığı çalışmaya göre; göçmen öğrencilerin akademik başarılarının, okulda kurdukları ilişkiler, okul şiddeti, dil yeterliliği ve aile desteği gibi faktörlere bağlı olarak zamanla azaldığı ancak olumlu ilişkilerin ve dil becerilerindeki gelişimlerin akademik başarıyı artırdığı bilinmektedir. Shahbazi ve ark (2020) çalışmasına göre, Suriyeli mülteci öğrencilerin derslerde sessiz kalmasının nedeni, yaşadıkları travmalar ve yeni okul ortamına alışmakta zorlanmalarıdır. Bu öğrenciler sınıf arkadaşlarıyla iletişim kurmakta güçlük çekmekte ve bu durum onların derse katılımını engellemektedir. Bu bulguya paralel olarak travma sonrası stres bozukluğu yaşayan göçmen öğrencilerin, okul ortamında daha az sosyal etkileşime girdiği ifade edilmektedir (Müller vd., 2019).

Göçmen öğrenciler açısından en önemli etkenlerden biri de kimlik çatışması ve aidiyet eksikliğidir. Berry'nin (1997) kültürel uyum modeli, bireylerin göç sonrası süreçte kendi kültürlerini koruma ile yeni kültüre uyum sağlama arasında gerilim yaşadıklarını ve bu gerilimin özellikle genç bireylerde kimlik

dağınıklığına neden olabileceğini vurgulamaktadır. Berry'nin kuramsal olarak ileri sürdüğü gibi, kimlik dağınıklığı yaşayan göçmen gençler, ampirik olarak da sınıf içinde etkileşimden çekilmekte, dışlanmakta ve bu durum sınıf içindeki grup dinamiklerini olumsuz etkilemektedir (Berry vd., 2016). Özellikle ergenlik dönemindeki bireylerin kültürel kimlik çatışması yaşamasının, eğitim ortamına karşı yabancılaşma duygusunu artırabileceği düşünülmektedir.

Göçmen öğrencilerin dil yetersizliği yaşamalarının, öğretmen talimatlarını anlamalarını ve akademik metinleri takip etmelerini zorlaştırdığını, bu durumun da sınıf içi katılımı olumsuz etkilediğini belirtilmektedir (Martin-Pastor, 2013; Dere ve Demirci, 2023). Dolayısıyla dil sorunu yaşayan göçmen öğrenciler, uzun yıllar bu sorun nedeniyle akademik başarısızlık gibi farklı eğitsel zorluklarla başa çıkmak durumunda kalabilmektedir (Cassar, 2018; Marx, 2021). Akademik başarısızlığın beraberinde çeşitli sorunları getirdiği göz önüne alındığında dil yetersizliği yaşayan öğrencilerin (Roeser vd., 2000); benlik algısının zayıflaması ve okuldan uzaklaşma, öfke, hayal kırıklığı, motivasyon kaybı (Martin vd., 2001) düşük öz saygı (Darnon vd., 2024) gibi olumsuz sonuçlarla yol açabileceği düşünülmektedir.

Göçün Eğitime Etkileri

Göç süreci, özellikle çocuk ve ergenler açısından eğitime erişim, eğitimde devamlılık ve akademik başarı gibi temel alanlarda ciddi sorunlara neden olabilmektedir. Göçle birlikte gelen sosyal uyumsuzluk, kültürel farklar gibi etmenler, öğrencilerin eğitim sistemine oryantasyon sürecini zorlaştırabilmektedir (Dryden-Peterson, 2011; Suárez-Orozco vd., 2009). Göçmen öğrencilerin akademik başarı düzeylerinin, diğer akranlarına kıyasla belirgin biçimde düşük olduğu; devamsızlık, okul terki ve sınıf tekrar oranlarının ise daha yüksek olduğu bilinmektedir (OECD, 2018). Bu farkın, yalnızca dil yetersizliğinden değil; aynı zamanda kültürel sermaye eksikliği, eğitim materyallerine erişim güçlüğü, öğretmenlerin önyargılı yaklaşımları ve okul ortamındaki dışlayıcı tutumlardan kaynaklanabileceği ileri sürülmektedir (Suárez-Orozco ve Todorova, 2003).

Mülteci öğrenciler, genellikle yerleştikleri ülkeye ulaşmadan önce örgün eğitimlerinde ciddi kesintiler yaşamış olabilmektedirler. Bunun yanı sıra öğrenciler veya bazen aileleri, ana dillerinde okuryazarlıktan yoksun olmakta ve birçoğu zorla yerinden edilmelerine dair yaşadıkları travmanın etkileriyle başa çıkmaya çalışmaktadır. Tüm bu nedenlerle okullarda kapsayıcı bir öğrenme ortamını teşvik için etkili müdahalelere ihtiyaç duyulmaktadır (Block vd., 2014).

Göçmen öğrencilerin eğitime entegrasyonu sadece bireysel çaba değil eğitim politikalarının yapısal olarak göçmenleri kapsayacak biçimde dönüştürülmesiyle mümkün olabileceği öne sürülmektedir. Bu bağlamda, öğretmen eğitimi programlarının çokkültürlü pedagojik içeriklerle güçlendirilmesi, psikososyal destek mekanizmalarının okul ortamında yaygınlaştırılması ve müfredatın kültürel çeşitliliği yansıtacak biçimde yeniden düzenlenmesi, göçmen öğrencilerin eğitimde eşit fırsatlara erişimi açısından büyük önem taşımaktadır (Gay, 2010; Hek, 2005).

Türkiye’de Göçmenlere Yönelik Uygulanan Eğitim Politikaları

Suriye'den Türkiye'ye yönelen kitlesel göç hareketleri, özellikle çocuk nüfusunda belirgin bir demografik artışa yol açmıştır. Söz konusu nüfus artışının, göçmen çocukların eğitimsel entegrasyonunu

sağlamak amacıyla eğitim politikalarında köklü düzenlemeleri zorunlu hale getirdiği literatürde tartışılmaktadır. (Kardeş ve Akman, 2018). Millî Eğitim Bakanlığı, Suriyeli çocuklar başta olmak üzere, yetişkinlerin de eğitim almalarını destekleyecek çeşitli politikalar geliştirmektedir. Bu doğrultuda yürütülen faaliyetleri koordine etmek amacıyla, Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı kurulmuş ve 2020 yılında adı, Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığı olarak değiştirilmiştir (MEB, 2021).

İlgili başkanlık kurulmadan önce geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli öğrencilerin eğitim sistemine dahil edilebilmesi maksadıyla Geçici Eğitim Merkezleri oluşturulmuştur. Ancak söz konusu merkezlerin uzun vadede kapsayıcılık sağlayamayacağı değerlendirilerek, bu öğrencilerin devlet okullarına entegre edilmesi amaçlanmıştır (MEB, 2016). Bu geçiş sürecinde Türkiye, Avrupa Birliği destekli PIKTES Projesi aracılığıyla hem maddi hem de yapısal destek sağlama yoluna gitmiştir. Proje kapsamında dil desteği sağlamak amacıyla Arapça bilen rehber öğretmenler ve psikolojik danışmanlar, Türkçe dil öğreticileri, psikososyal destek sağlayan uzmanlar ve okul rehberlik sistemlerine destek veren personeller görevlendirilmiştir (Ulukuş ve Tümtaş, 2023). Proje kapsamında, okul yöneticileri ve öğretmenlerin mesleki kapasitelerini güçlendirmek amacıyla kapsamlı hizmet içi eğitim programları uygulanmıştır. Bu programlarda; kültürlerarası duyarlılık, çokkültürlü eğitim ortamlarının yönetimi ve travmadan etkilenmiş öğrencilere yönelik pedagojik yaklaşımlar gibi temel konularda eğitimler verilmiştir (PIKTES, 2023).

Gerçekleştirilen tüm bu faaliyetlere rağmen, uygulamalarda bazı yapısal sorunların olduğu öne sürülmektedir. Öğretmenlerin kültürel çeşitliliğe yönelik yeterliklerinin sınırlı olması, çok dilli sınıflarda öğretim materyali eksikliği ve psikososyal destek hizmetlerinin tüm okullara eşit dağılmaması, uyum sürecini zorlaştırabilmektedir (Eren, 2019; Atalay, 2022). Ayrıca göçmen öğrencilerin okula devam oranlarının düşük olması, zaman zaman kayıt dışılığın yaşanması ve dil bariyerinin sınıf içi etkileşimleri olumsuz etkilemesi, eğitsel başarıyı düşüren faktörler olarak görülmektedir (Şeker ve Sirkeci, 2015; Tunga vd., 2020).

SONUÇ

Göçün kendisi bir kriz durumu olmamakla birlikte göçün başarılı şekilde yönetilmemesi, göçün bir kriz haline gelmesine neden olabilmektedir. Buna ek olarak, göçün boyutu yani göçmen sayısı ve göç edilen yerin nüfusu da göçün bir krize dönüşmesinde önemli rol oynamaktadır. Ayrıca göçün, ekonomik kriz gibi bir başka kriz esnasında yaşanması benzer şekilde göçün bir kriz haline gelmesine neden olabilmektedir (McMahon, 2018). Öte yandan göç krizi ile ekonomik krizler gibi diğer krizlerin aynı anda yaşanması her iki krizin de bireyler üzerinde olumsuz etkiler bırakma potansiyelini artırmakta ve yeni krizler yaratma olasılığını artırmaktadır.

Bu bilgiler ışığında, göçün bir krize dönüşmemesi ve göçmen veya göç alan bölgedeki diğer bireyler için yeni krizlere yol açmaması için; göçün multidisipliner olarak ele alınması, göç yönetimine dair kapsamlı ve uzun vadeli planların oluşturulması, yoğun göç alan bölgeler için bölgeye özgü çalışmaların

yapılması, risk faktörlerin göz önünde bulundurulması, tüm bu sürecin büyük bir titizlik ve hassasiyetle yönetilmesi gerekmektedir.

Göçmenler ile çalışan ruh sağlığı uzmanlarının özellikle risk grubundaki göçmenlere dair (çocuklar, ergenler, kadınlar, ruhsal veya bedensel bir rahatsızlığa sahip göçmenler) psikoeğitim çalışmaları düzenlemelerinin, gelecekte yaşanması muhtemel ruh sağlığı sorunlarının önüne geçilmesinde oldukça faydalı olabileceği söylenebilir. Buna ek olarak Türkiye'ye göç eden birçok göçmenin savaş, kıtlık ve benzeri durumların yaşandığı ülkelerden (Suriye, Afganistan) geldiği dolayısıyla travmatik yaşantılara maruz kaldığı göz önünde bulundurularak, Travma Sonrası Stres Bozukluğuna dair çalışmaların yürütülmesinin yararlı olabileceği ifade edilebilir. Ayrıca göçmenlerin dil ve kültürel farklara ilişkin çeşitli sorunlar yaşamasından hareketle, göçmenlerin eğitim, sağlık gibi alanlarda zorluklar yaşamasının önüne geçmek adına uyum sağlamaya yönelik çalışmalar yapılabilir.

Bu derleme çalışması, göçmen öğrencilerin yaşadığı psikolojik sorunların eğitime somut yansımalarını ortaya koymaktadır. Göçmen öğrencilerin özellikle travma sonrası stres bozukluğu, kaygı, depresyon ve aidiyet duygusu eksikliği gibi psikolojik güçlükler yaşamalarının, okul ortamında akademik başarı düşüklüğüne, devamsızlığa ve okula yönelik olumsuz tutumlar geliştirmelerine neden olduğu görülmektedir. Göçmen öğrencilerde sıklıkla gözlenen dil bariyerleri ve kültürel uyum sorunları ise sınıf içi etkileşimi olumsuz etkilemekte ve bu durum akademik performansı düşürmektedir.

Türkiye özelinde yürütülen eğitim politikalarına dair bulgular, geçici eğitim merkezleri ve PIKTES gibi projelerin göçmen öğrencilerin okula entegrasyonunu kolaylaştırdığını ortaya koymakla birlikte, uygulamada hala önemli eksikliklerin olduğunu göstermektedir. Öğretmenlerin yeterince kültürlerarası pedagojik yeterliliklere sahip olmaması, psikososyal desteklerin tüm öğrencilere eşit şekilde ulaştırılamaması ve eğitim materyallerinin çeşitlilik göstermemesi, göçmen öğrencilerin eğitime entegrasyon süreçlerini güçleştirmektedir.

Bu çerçevede eğitime yönelik sonuçlar açısından, Türkiye'de uygulanan eğitim politikalarının göçmen öğrencilerin yaşadığı psikolojik sorunları daha etkin biçimde ele alacak şekilde geliştirilmesi gerekmektedir. Psikososyal destek hizmetlerinin yaygınlaştırılması, öğretmenlerin kültürlerarası eğitim konusunda desteklenmesi ve çok dilli öğrenme ortamlarının oluşturulması, göçün psikolojik etkilerinin eğitime olumsuz yansımalarını azaltmada kritik rol oynayacaktır. Ayrıca, uzun vadede kapsayıcı ve sürdürülebilir eğitim politikalarının geliştirilmesi, göçmen öğrencilerin okula aidiyet duygusunu artırarak, eğitim hayatlarında kalıcı ve olumlu sonuçlar elde edilmesini sağlayacaktır.

Etik Metni

Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazarlara aittir.

Yazar Katkı Oranı

Yazarlar makaleye eşit katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Makalenin bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur.

Etik Onay

Bu araştırma etik onayı gerektirmemektedir.

KAYNAKÇA

- Adanu, R. M. ve Johnson, T. R. (2009). Migration and women's health. *International Journal of Gynecology ve Obstetrics*, 106(2), 179-181.
- Alpak, G., Ünal, A., Bülbül, F., Sağiltıcı, E., Bez, Y., Altındağ, A., ... ve Savaş, H. A. (2015). Post-traumatic stress disorder among Syrian refugees in Turkey: A cross-sectional study. *International Journal of Psychiatry in Clinical Practice*, 19(1), 45-50.
- Anadolu Ajansı. (2021). Türkiye'den Suriye krizinin 10. yılında uluslararası topluma 'Mülteci yükünü sadece bize yıkamazsınız' çağrısı. 18 Kasım 2022 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiyeden-suriye-krizinin-10-yilinda-uluslararasi-topluma-multeci-yukunu-sadece-bize-yikamazsiniz-cagrisi/2162550#> adresinden erişildi.
- Atalay, N., Kılıç, Z., Anılan, B., Anılan, H. ve Anağün, S. S. (2022). Syrian refugee children's education in Turkish public schools: Primary school teachers' experiences. *Journal of Qualitative Research in Education*, 29, 265-281. <https://doi.org/10.14689/enad.10>
- Ballı, F. E. ve Yapucuoğlu, M. D. (2021). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitim öğretim yaşantılarına ilişkin tezlerin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 19(1), 505-524.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology*, 46(1), 5-34. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.1997.tb01087.x>
- Bhugra, D. (2004). Migration and mental health. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 109(4), 243-258. <https://doi.org/10.1046/j.0001-690x.2003.00246.x>
- Block, K., Cross, S., Riggs, E. ve Gibbs, L. (2014). Supporting schools to create an inclusive environment for refugee students. *International Journal of Inclusive Education*, 18(12), 1337-1355. <https://doi.org/10.1080/13603116.2014.899636>
- Bronstein, I. ve Montgomery, P. (2011). Psychological distress in refugee children. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 14(1), 44-56. <https://doi.org/10.1007/s10567-010-0081-0>
- Cassar, J. ve Tonna, M. A. (2018). They forget that I'm there: Migrant students traversing language barriers at school. *IAFOR Journal of Language Learning*, 4(1), 7-23.
- Cummins, J. (2001). Bilingual children's mother tongue: Why is it important for education? *Sprogforum*, 19(7), 15-20.
- Cuesta, J. L. ve Juan, C. S. (2009). Batı Avrupa'da çocuk suçları ve göç (Çev. O. B. Alpaslan). *Suç ve Ceza*, (2), 60-73.

- Darnon, C., Sicard, A., Normand, A. ve Martinot, D. (2024). Academic failure and psychological disengagement: Can belief in school meritocracy make a difference? *Educational Psychology*, 44(6-7), 765-783.
- Dashti, Z. (2021). Afganistan'da Taliban'ın iktidara gelmesi ile yaşanan iç ve dış göç krizi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 8(4), 381-403.
- Dere, İ. ve Demirci, E. (2023). Türkiye'de göçmen öğrencilerin eğitimde karşılaştıkları sorunlar. *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(INCSOS VIII Özel Sayısı), 108-135.
- Dryden-Peterson, S. (2011). *Refugee education: A global review*. UNHCR Policy Development and Evaluation Service.
- Dryden-Peterson, S. (2016). Refugee education: The crossroads of globalization. *Educational Researcher*, 45(9), 473-482. <https://doi.org/10.3102/0013189X16683398>
- Eren, Z. (2019). Yönetici ve öğretmen görüşlerine göre göçmen çocukların eğitim sorunları ve çözüm önerileri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 213-234.
- Erol, M. ve Ersever, O. G. (2014). Göç krizi ve göç krizine müdahale. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 24(1), 47-68.
- Fazel, M., Reed, R. V., Panter-Brick, C. ve Stein, A. (2012). Mental health of displaced and refugee children resettled in high-income countries: Risk and protective factors. *The Lancet*, 379(9812), 266-282. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(11\)60051-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(11)60051-2)
- Gay, G. (2010). *Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice*. Teachers College Press.
- Hek, R. (2005). The experiences and needs of refugee and asylum-seeking children in the UK: A literature review. *British Journal of Social Work*, 35(5), 685-706. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bch199>
- Karataş, K. ve Ayyıldız, A. A. (2021). Bugünün Türkiye'sinde göç gerçeği: Küresel hareketliliğin neresindeyiz. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 473-500.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye'de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. *KAÜ-İİBF Dergisi*, 3(3), 163-184.
- Kuo Wen. (1976). Theories of migration and mental health: An empirical testing on Chinese-Americans. *Social Science and Medicine*, 10(6), 297-306. [https://doi.org/10.1016/0037-7856\(76\)90074-3](https://doi.org/10.1016/0037-7856(76)90074-3)
- Li, S. S., Liddell, B. J. ve Nickerson, A. (2016). The relationship between post-migration stress and psychological disorders in refugees and asylum seekers. *Current Psychiatry Reports*, 18(9), 1-9. <https://doi.org/10.1007/s11920-016-0723-0>
- Martin, A. J., Marsh, H. W. ve Debus, R. L. (2001). A multidimensional model of student motivation and engagement. *Educational Psychology*, 21(1), 33-55.
- Martín-Pastor, E., González-Gil, F., Río, C. J., Robaina, N. F. ve Castro, R. P. (2013). Influence of immigrant students' communication skills on their teaching and learning process. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 93, 789-793.

- Marx, N., Gill, C. ve Brosowski, T. (2021). Are migrant students closing the gap? Reading progression in the first years of mainstream education. *Studies in Second Language Acquisition*, 43(4), 813–837.
- McMahon, S. (2018). The politics of immigration during an economic crisis: Analysing political debate on immigration in Southern Europe. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44(14), 2415–2434.
- MEB. (2016). Suriyeli öğrenciler Türk eğitim sistemine entegre edilecek. 2 Mayıs 2025 tarihinde <https://meb.gov.tr/suriyeli-ogrenciler-turk-egitim-sistemine-entegre-edilecek/haber/11815/tr> adresinden erişildi.
- MEB. (2021). 2020 İzleme ve Değerlendirme Raporu. Milli Eğitim Bakanlığı, Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü. <https://hbogm.meb.gov.tr/www/izleme-degerlendirme-raporlari/kategori/104>
- Mirsky, J. (2009). Mental health implications of migration. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 44(3), 179–187.
- Miller, E., Decker, M. R., Silverman, J. G. ve Raj, A. (2007). Migration, sexual exploitation and women's health: A case report from a community health center. *Violence Against Women*, 13(5), 486–497.
- Müller, L. R. F., Büter, K. P., Rosner, R. ve Unterhitzenberger, J. (2019). Mental health and associated stress factors in accompanied and unaccompanied refugee minors resettled in Germany: A cross-sectional study. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 13, 1–13.
- OECD. (2018). *The resilience of students with an immigrant background*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264292093-en>
- OECD. (2022). *Education at a glance 2022: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>
- Oppedal, B. ve Idsoe, T. (2015). Conduct problems and depression among unaccompanied refugees. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 44(2), 379–390. <https://doi.org/10.1080/15374416.2013.865192>
- PIKTES. (2023). Projenin çıktıları. 2 Mayıs 2025 tarihinde <https://piktes.gov.tr/Home/ProjeninCiktisi> adresinden erişildi.
- Roeser, R. W., Eccles, J. S. ve Sameroff, A. J. (2000). School as a context of early adolescents' academic and social-emotional development: A summary of research findings. *The Elementary School Journal*, 100(5), 443–471.
- Roxas, K. C. (2011). Creating welcoming schools. *Multicultural Perspectives*, 13(2), 73–78. <https://doi.org/10.1080/15210960.2011.548737>
- Sayıl, I., Berksun, E. O., Palabıyıkoglu, R., Devrimci-Özgüven, H., Soykan, Ç. ve Haran, S. (2000). *Kriz ve krize müdahale*. Ankara: Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları.
- Sayın, Y., Usanmaz, A. ve Aslangiri, F. (2016). Uluslararası göç olgusu ve yol açtığı etkiler: Suriye göçü örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(31), 1-13.

- Şahin, C. (2001). Yurt dışı göçün bireyin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisine ilişkin kuramsal bir inceleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 25-40.
- Şeker, B. D. ve Sirkeci, I. (2015). Challenges for refugee children at school in Eastern Turkey. *Economics and Sociology*, 8(4), 122–133. <https://doi.org/10.14254/2071-789X.2015/8-4/9>
- Shahbazi, S., Palazzolo, A. ve Salinitri, G. (2020). Breaking silence: The voices of Syrian refugee children in the Canadian classroom. *Journal of Global Education and Research*, 4(1), 33–47. <https://doi.org/10.5038/2577-509X.4.1.1025>
- Şirin, S. R. ve Fine, M. (2007). Muslim American youth negotiating identities. *Applied Development Science*, 11(3), 151–163. <https://doi.org/10.1080/10888690701454658>
- Solgun, C. ve Durat, G. (2017). Göç ve ruh sağlığı. *Journal of Human Rhythm*, 3(3), 137–144.
- Suárez-Orozco, C. ve Todorova, I. L. (2003). The social worlds of immigrant youth. In C. Suárez-Orozco ve I. L. Todorova (Ed.), *Learning in a new land* (ss. 18–61). Harvard University Press.
- Suárez-Orozco, C., Rhodes, J. ve Milburn, M. (2009). Unraveling the immigrant paradox. *Youth & Society*, 41(2), 151–185. <https://doi.org/10.1177/0044118X09333647>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2021). *Türkiye ve göç*. Ankara: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü.
- TRT Haber. (2019). Cumhurbaşkanı Erdoğan: Başkaları harekete geçmezken Türkiye adım atıyor. 20 Kasım 2022 tarihinde <https://www.trthaber.com/haber/gundem/cumhurbaskani-erdogan-baskalari-harekete-gecmezken-turkiye-adim-atiyor-435861.html> adresinden erişildi.
- Tunga, Y., Engin, G. ve Çağıltay, K. (2020). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitiminde karşılaşılan sorunlar üzerine bir alanyazın taraması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 317-333.
- Tuzcu, A. ve Bademli, K. (2014). Göçün psikososyal boyutu. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(1), 56-66.
- Tuzcu, A. ve Ilgaz, A. (2015). Göçün kadın ruh sağlığı üzerine etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 7(1), 56-67.
- Tyrer, R. A. ve Fazel, M. (2014). School and community-based interventions for refugee and asylum seeking children. *Child and Adolescent Mental Health*, 19(3), 187–193. <https://doi.org/10.1111/camh.12055>
- Ulukuş, M. Y. ve Tümtaş, M. S. (2023). Piktes projesinin Türkiye'deki Suriyelilerin entegrasyonuna etkisi: Antalya örneği. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(3), 481–496.
- UNESCO. (1982). *Living in two cultures: The socio-cultural situation of migrant workers and their families*. France: Gower Unesco Press.
- United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2019). *International migration wallchart 2019*. 15 Kasım 2021 tarihinde <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/wallchart/index.asp> adresinden erişildi.

Zengin, M., Yayan, E. H., Düken, M. E. ve Suna, Y. (2021). Suriyeli sığınmacıların sosyo-kültürel farklılıklarının sağlık hizmetlerine yansması. *Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 11-17.

EXTENDED ABSTRACT

Migration refers to the voluntary or forced movement of individuals or groups from one geographical region to another due to reasons such as economic reasons, wars, political changes, family problems or natural disasters. The phenomenon of migration, which has always existed throughout history, has gained even more importance in recent years due to geopolitical and socio-economic factors. Migration deeply affects both migrants and societies in the regions to which migration occurs in many social, economic, demographic, cultural, political, legal, educational and health-related aspects. This review article examines the psychological effects of migration on individuals, especially in terms of children and adolescents, and aims to examine how these effects are reflected in educational environments.

The psychological problems experienced by migrants commonly include anxiety, depression, post-traumatic stress disorder, identity conflicts and lack of belonging. Factors such as war, poverty, cultural incompatibility and discrimination are decisive in the emergence of these psychological difficulties. It is stated in the literature that these psychological difficulties negatively affect the educational processes of immigrant children and adolescents, especially reducing school attendance, academic success, social integration and sense of belonging to school.

The effects of migration on education are encountered as many problems in the educational and psychosocial fields. The most obvious of these is language barriers. Language problems significantly hinder students' communication in the classroom, understanding and participation in lessons, and negatively affect their academic performance. Another important problem is identity conflict and difficulties in the cultural adaptation process. Immigrant students may have difficulty balancing their own cultural identities with the expectations of the new society, which can lead to isolation and a decrease in their commitment to school.

Turkey, which has received large-scale migration, especially due to the civil war in Syria, is a critical example in terms of examining the difficulties encountered in the field of education in this context. It is stated that Syrian refugee students in Turkey often face serious obstacles such as social exclusion, discrimination, language deficiency, academic failure, absenteeism and lack of motivation. Turkey has developed various projects for the integration of Syrian students, such as Temporary Education Centers and Supporting the Integration of Syrian Children into the Turkish Education System (PIKTES). However, despite the investments and projects, there are still significant deficiencies in the effective integration of immigrant students into the educational environment.

Empirical findings reveal that psychological problems such as war and migration traumas significantly affect behaviors and social interactions in the classroom. The fact that traumatized students exhibit withdrawn behaviors, decrease in their participation in the classroom, and weaken their social

relationships negatively affects their academic and social integration. In addition, problems such as identity conflicts and lack of belonging make the need for comprehensive psychosocial support even more important.

This study offers various suggestions to address the identified problems and improve the educational processes of immigrant students. First of all, education policies should include comprehensive psychosocial support mechanisms that will effectively address psychological problems. In addition, it is important to enrich teacher training programs trauma-sensitive pedagogical approaches in order to support inclusive educational environments. In addition to all these, structured and comprehensive language education programs should be developed and implemented.

As a result, addressing the psychological dimensions of migration within educational processes is of great importance. Increasing the academic success and social adaptation of immigrant students depends on the development of sustainable and inclusive education policies. Future research should focus on longitudinal studies that examine in depth the effectiveness of interventions, especially in culturally diverse educational contexts.